

MOLNÁR ATTILA KÁROLY

A zárt társadalom mai formája: jobb és bal az egyetemen

Manapság senkinek sem jutna eszébe azt az egykor uralkodó nézetet képviselni, miszerint a nagy irányzatok – liberális, szocialista, konzervatív stb. – közti ideológiai vitáknak vége, a nagy kérdéseket eldöntöttük, a liberális demokrácia és a jóléti állam által mérsékelt piacgazdaság győzött a politikai evolúció során, és a közügyek intézése az elfogulatlan, racionális, tudományos szakértelemre maradt, ami az életünk és viszonyaink finomhangolását végzi csupán.

Ezt a nézetet először maguk a győztesek, a szakértőket képző egyetemek fiataljai kérdőjelezték meg a hatvanas években, majd a hetven-nyolcvanas évek konzervatív politikai sikerei, a szocializmus bukása és a mai elitellenesség szárba szökkenése után a politika ismét ideológiai viták helye lett, amit az egykor győztesnek nyilvánított nézet mai utóvédharcosai megosztásnak, gyűlöletkeltésnek neveznek.

E politikai-ideológiai viták ma kevésbé a gazdaságra vonatkoznak, és szinte alig a külpolitikára – ebből a szempontból inkább kivétel Magyarország, ahol a szuverenitás kérdése a jobb és bal közti vita egyik fontos eleme lett –, ezért ezt a konfliktust *Kulturkampf*nek nevezték el, ami tartalmának alig van köze a 19. század végén zajlott *Kulturkampf*hoz. Ebben a konfliktusban kiemelt figyelmet kaptak a kultúra intézményei, különösen az egyetemek és iskolák tananyaga, oktatói.

A nyugati egyetemek balratolódása, majd a baloldal egyeduralma régi téma. William F. Buckley 1951-ben megjelent könyve¹ óta számtalan könyvet és cikket publikáltak ez ügyben. A baloldaliak uralma az egyetemeken, és az egyetemi oktatók egyértelmű baloldali színezete és politikai aktivizmusa („erkölcsi küldetése”) ma már nem vitatott.² És mindez

¹ Buckley 1951.

² Bloom 1987; Kimball 1990; Sykes 1990; Lipset–Dobson 1972, 137–97; Lazarsfeld–Wagner 1958; Horowitz 2002, 2006, 2009; Shapiro 2004; Jacoby 1987; Gross–Simmons (szerk.) 2014; Shields 2018.

együtt jár a vallásos – főleg keresztény – hallgatókkal szembeni diszkriminációval, sőt a vallásellenességgel.³ Ez azonban nem a jelen írás tárgya.

A jelenség érthetően a jobboldaliakat zavarta, de a radikalizálódó baloldali hegemonia okozta egyetemi diszfunkcionalitás ma már néhány baloldali tudósnek is feltűnt az angolszász világban.⁴

Amit a szovjet csapatokkal a hátuk mögött a kommunista politikai rendőrségek Közép- és Kelet-Európában egy-két év alatt elintéztek, az lassabban, de a nyugati kulturális intézményekben is lezajlott. Igaz, ott nem lett totális az uralmuk, viszont ott mindez a pluralizmus és diverzitás zászlaja alatt zajlott le. A nézetek sokféleségének hirdetése nem feltételezi, hogy a hirdetőik sokféle nézet világában élnek, vagy nem töreksenek véleményhomogenitásra, ha tehetik. Sőt, a kutatók úgy találták, hogy minél liberálisabbnak tekinti magát valaki, annál inkább hajlamos a konzervatívok szankcionálására (minősítés, értékelés, előléptetés révén) az egyetemi életben.⁵

Az Egyesült Királyságban az egyetemi oktatók 53 százaléka nevezi magát baloldalinak, 35 százalék centristának és 9 százalék jobboldalinak. Kaliforniában ugyanezre a kérdésre válaszolva 71 százalék nevezte magát baloldalinak, 15 százalék centristának és 14 százalék jobboldalinak.⁶ A Stanfordin a demokrata és republikánus oktatók aránya 8:1, a Berkeley-n 10:1 volt.⁷

Mióta vannak ilyen irányú kutatások, a nyugati egyetemeken baloldali a túlsúly, azonban a 70-80-as évek konzervatív politikai sikerei idején, majd a szocializmus nagyszerű kísérletének bukása után is folyamatosan nőtt az uralmuk. Az egyetemi oktatók világnézete az Egyesült Királyságban így változott:⁸

3 Marsden 2015, 19–22; Larsen 2010; Ecklund 2010.

4 Tetlock 1994, 509–529; Sears 1994, 547–556.

5 Inbar–Lammers 2012, 496–503.

6 Adekoya–Kaufmann–Simpson 2020.

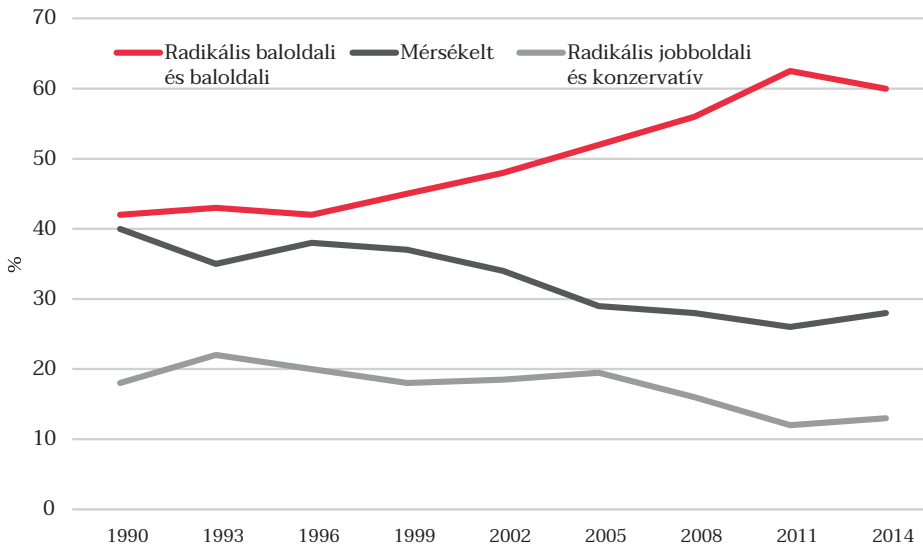
7 Rothman–Lichter–Nevitte 2005, 2.

8 Carl 2017.

	1964	1976	1989	2015
konzervatív	35	29	18	11
munkáspárti	47	40	37	46
liberális demokrata	17	27	35	9
zöld	0	0	7	22
egyéb	1	4	3	12

Az Egyesült Államokban is mérték az egyetemek balratolódását:⁹

1. ábra. Az egyetemi oktatók balratolódása 1990 után

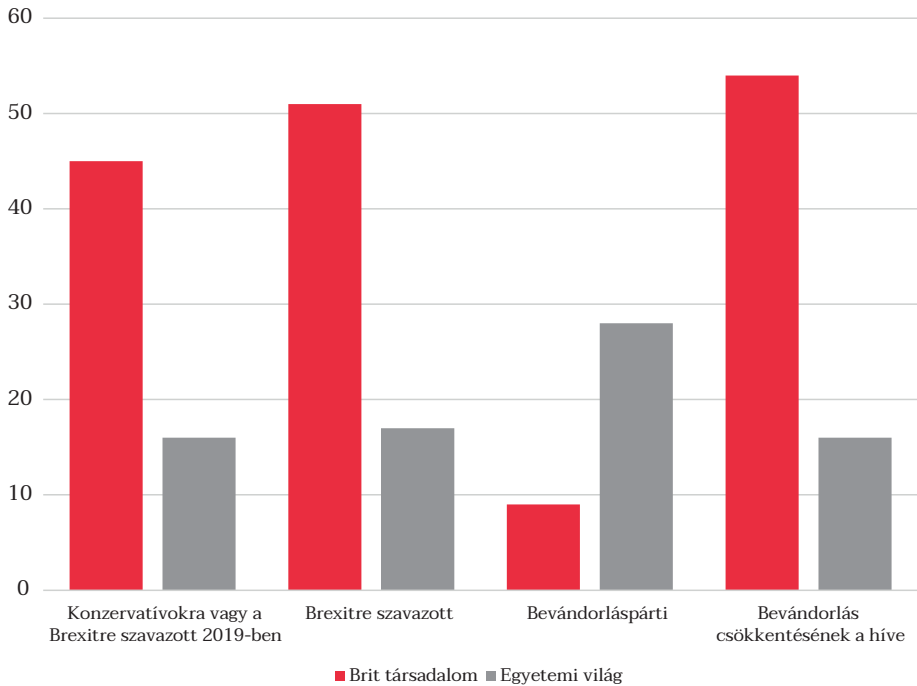
Paul Krugman szerint nem az egyetem lett baloldalibb, hanem a Republikánus Párt lett szélsőséges, a professzorok maradtak ott, ahol voltak, és emiatt utasítják el jobban a republikánusokat, mint a korábbi években. A republikánusok támogatottsága azonban nem csökkent ez idő alatt, és a liberálisoké sem nőtt. A társadalmi környezethez képest az egyetem jóval baloldalibbá vált mind az Egyesült Államokban,

⁹ Adams 2016.

	<i>professzorok</i>		<i>teljes népesség</i>	
	<i>1984</i>	<i>1999</i>	<i>1999</i>	<i>2004</i>
baloldali	39%	72%	18%	18%
jobboldali	34%	15%	37%	33%

mind az Egyesült Királyságban.¹⁰

2. ábra. Az egyetemi oktatók és a társadalom politikai véleménye az Egyesült Királyságban

¹⁰ Adekoya–Kaufmann–Simpson 2020, 53.

Természetesen a tudományterületek közt is van különbség. A társadalom- és humán tudományok (SSH) – főleg a szociológia,¹¹ a kulturális antropológia¹² és a szociálpszichológia,¹³ pszichológia¹⁴ – terén a legnagyobb baloldali túlsúly. A közgazdászok és a történészek közt a regisztrált demokrata-republikánus arány 4:1, a politikatudományban¹⁵ 5:1, míg a szociológia terén 47:1 volt ez az arány a szakmai szervezetekben.¹⁶ Az amerikai szociológiában végzett kutatás szerint 3 százalék vallotta magát konzervatívnak, 23 százalék mérsékeltnek, 52 százalék liberálisnak, 23 százalék radikálisnak.¹⁷

11 Feagin–Vera–Ducey 2015; Shermer 2016; Redding 2013.

Míg a szociálpszichológusok egy része reflektált a szakmapolitika egyoldalúságára és annak kellemetlen tudományos következményeire, a szociológiában ez halványabb volt. Sőt, a szociológia presztízs- és anyagi veszteségeit jellemzően a partizánszociológiával remélték megoldani, mind az Egyesült Államokban, mind Magyarországon. Lásd erre az ASA marxista elnököknek programját. Burawoy 2005, 4–28.

Később ezt még fokozta, ő is radikalizálódott: „Between economics and political science, sociology is not social science. It is rather scientific socialism... Our role as sociologists is to watch, engage and challenge an unequal world... So sociologists of the world, unite!” https://www.youtube.com/watch?v=zF6CpuP_gww

Mintha az elmúlt évtizedek szociológiája a világban az Amerikai Szociológiai Társaság első elnökének tulajdonított üzenetet követné szorosan: „Mindig úgy véltem, hogy a szociológia a felszabadítás, és nem a korlátozás tudománya.” Ez azonban csak a szociológusok kollektív tudatában létezik, a megadott leelőhelyen nem. („I have always maintained that sociology is a science of liberation and not of restraint.” Ward 1914.)

12 Custred 2016.

13 Haidt ironikusan írt arról, hogy találtak nyolc darab konzervatívot a szociálpszichológiában. <https://heterodoxacademy.org/new-study-indicates-existence-of-eight-conservative-social-psychologists/>

Arról számolt be, hogy kíváncsi volt, vannak-e egyáltalán konzervatívok a szakmában, 30 megkérdezett egyről sem tudott, végül a kapott nevek közül egy *beismerte*, hogy a középtől jobbra áll a politikai véleménye. Majd egy szociálpszichológiai konferencián megkérdezte a jelenlévőket a politikai nézeteikről. A nagyjából ezer főből húszan vallották magukat mérsékeltnek vagy középen állónak, 12 fő libertáriusnak, és csak három ember konzervatívnak. A konzervatív szociálpszichológusok száma gyakorlatilag nulla körül van, ami felvethet kérdéseket. https://www.edge.org/conversation/jonathan_haidt-the-bright-future-of-post-partisan-social-psychology

Ennél rendszeresebb kutatás szerint a szociálpszichológia terén 6% vallja magát konzervatívnak. (Inbar–Lammers 2012, 496–503.)

14 Redding 2001, 205–215; Hughes 2016; Tetlock 1994, 509–529; Sears 1994, 547–556.

15 Ricci 1984.

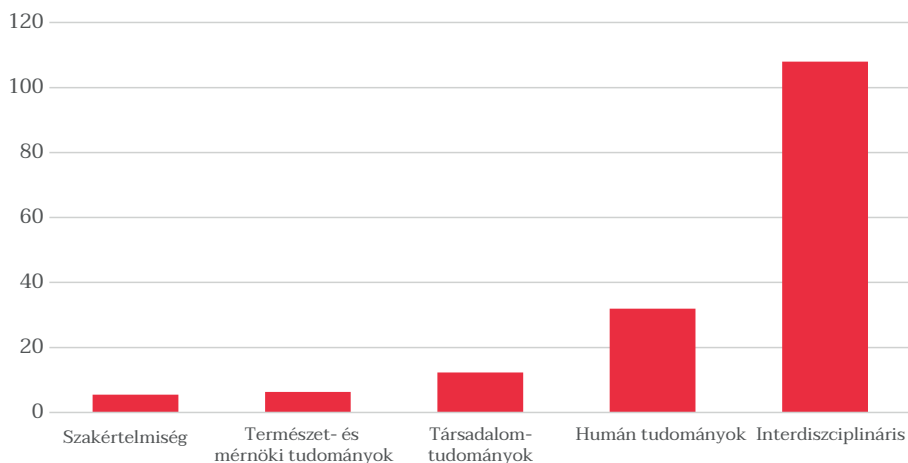
16 Rothman et al. 2005, 2.

17 Sanderson–Ellis 1992, 34.

	<i>liberális</i>	<i>konzervatív</i>
összes oktató	72%	15%
társadalomtudományok	75	9
humán tudományok	81	9
egyéb	67	20

Rothman et al. 2005, 6.

3. ábra. Az egy republikánusra jutó demokrata szavazók száma a főbb tudományterületek professzorai között¹⁸

Nemcsak az egyetemeken, hanem azokon belül a társadalom- és humán tudományok terén is még inkább eltolódott a baloldal és jobboldal aránya:¹⁹

	1964	1968	1972	2005
Társadalomtudományok	8.9:1	3.8:1	3.5:1	8:1
Humán tudományok	6.6:1	3.1:1	2.4:1	

Annak ellenére, hogy a mai egyetemi világ hangosan és hivatalosan a sokféleséget, az eltérést hirdeti, ezt csak bőrszín, etnikum és szexuális beállítottság terén tartja fontosnak, a politikai vélemény terén egyáltalán nem.

* * *

Természetesen felmerül a kérdés: miért van ez így? Az egyik, az érintettekől, a baloldaltól származó válasz szerint azért, mert a tudomány és a művészet igényli a szabadságot, ezért a tudósok és művészek természetes módon azon irányzatok hívei lesznek, amelyek az embereket felsza-

¹⁸ A „szakértelmiség” kategória az üzleti, könyvviteli szakokat jelenti, az „interdiszciplináris tanulmányok” a gender- és Afrika-tanulmányokat jelenti. Langbert 2018.

¹⁹ Klein–Stern 2005, 257–303.

badítják az elnyomások és kényszerek alól. Azonban látjuk, hogy amint a baloldal túlsúlyra jutott az egyetemi (és a művészeti) életben, jól együtt tudott élni a véleményhomogenitás kikényszerítésével és a vélemény-szabadság hiányával. A vélemények sokféleségének hangoztatása nem azt jelenti, hogy a baloldal ne szeretne érzelmi és kognitív szempontból biztonságos véleményhomogenitásban élni. Nem úgy tűnik, hogy a vélemény-szabadság és sokféleség megteremtésének és élvezetének vágyából eredne e foglalkozási csoportok erősödő baloldali elkötelezettsége.

A másik magyarázat szerint egy másfajta, de spontán önkiválasztási folyamat zajlik:²⁰ a konzervatívok, jobboldaliak nem érzik jól magukat az egyetem felvilágosult, racionális világában, ezért nem mennek oda, de semmiképpen nem akarnak ott hosszabb időt eltölteni, karriert építeni; míg a baloldaliak szívesen mennek oda, hiszen megerősítést, karriert, remélhetnek ott. Azonban ha az egyetem a felvilágosult szelleme miatt jobban vonzza a felvilágosodás híveit, a baloldaliakat, akkor miért csak a 45 utáni időszakban lett ez erős, és miért erősödött fel e baloldali szelekció az elmúlt két-három évtizedben? Illetve miért kiugróan erős a baloldal uralma a társadalom- és humán tudományok terén, amely területeket az elmúlt évtizedekben inkább a felvilágosodás bírálata jellemzett?

A baloldal harmadik válasza az, hogy ennek az oka az intelligencia: az egyetemen az intelligensebb emberek szelektálódnak ki, az intelligens ember pedig rájön előbb-utóbb, hogy a baloldalnak van igaza. Ebben a magyarázatban első pillantásra is feltűnő, hogy azok, akik a Bell Curve-vita kapcsán hevesen elutasították az IQ fogalmát (a vita tárgya az volt, hogy a feketék, fehérek, zsidók és ázsiaiak IQ-ja eltér-e, és miért), mivel az elfogult, torzít, azok az egyetemek vitathatatlan baloldali uralmának magyarázata esetében nyugodtan hivatkoznak az IQ-ra, ami a feketék helyzetét nem – hiszen a fehérek konstrukció, alkalmatlan eltérő kultúrájú emberek összehasonlítására –, de a baloldal uralmát mégis jól magyarázza, hiszen ez esetben objektív, a természeti adottságot méri.

Úgy tűnik azonban, a magasabb IQ bármennyire tetszetős, de nem elégséges magyarázat. (Ha az is lenne, akkor elképzelhető, hogy a magasabb IQ-val megáldottak a karrierjük érdekében jobban alkalmazkodnak az egyetemi véleménydiktatúrához.) A legmagasabb IQ-val bírók (a legfel-

20 Gross–Fosse 2012, 127–168; Gross 2013.

ső 5 százalék) esetében a vélemények alig térnek el a teljes lakosság politikai véleményétől, és sokkal kevesebb köztük a baloldali, és több a jobboldali, mint az egyetemi világban.²¹

	<i>Egyetemi oktatók</i>	<i>Teljes népesség</i>	<i>A legmagasabb IQ-val (5%) bírók</i>
konzervatív	11	35	36
munkáspárti	46	40	35
UKIP	0	7	3
liberális demokrata	9	8	14
zöldek	22	3	7
Skót Nemzeti Párt	6	3	3
egyéb	6	4	3

Az intelligencia nem vagy alig magyarázza az egyetemi oktatókon belüli baloldali túlsúlyt.²² Kiegészítő magyarázatként azzal is találkozhatunk, hogy a konzervatívokat nem érdekli a tudomány, viszont sokkal kapzsibbak, ezért maradnak távol az egyetemi karriertől. De miért nem volt ez így korábban, és miért szorult vissza az arányuk egyre inkább az elmúlt évtizedekben?

A fent említett és alátámaszthatatlan öngazolásnak tűnő spontán folyamatok helyett részben az egyetemek intézményes működésében kell keresni a politikai nézeteik homogenitásának forrását.²³ Azonban szét kell választani két kérdést: egyrészt, miért vonzódnak egyre inkább a baloldalhoz az egyetemek a tömegoktatás korában, másrészt, az egyetemi tudományos világ átalakulása egy ideológiai-érzelmi közösséggé alakítja és fenntartja-e a baloldali véleményhomogenitást, és mindennek mi a hatása az egyetem társadalmi funkcióira.

Az elmúlt évtizedek empirikus kutatásai elsősorban a második kérdéshez kapcsolódnak. Ezekből kiderül, hogy főleg a társadalom- és human tudományok művelőinek aktivizmusa az elmúlt évtizedekben e területekhez politikai jelentéseket kapcsolt, így a jobboldali fiatalok nagy valószínűséggel elkerülik ezeket az egyetemi szakokat, karokat. Másrészt,

²¹ Carl 2017.

²² Carl 2015, 181–193; 2018; Phillips 2016, 153–208.

²³ Maranto, R. et al. (szerk.) 2009.

a sok politikailag elkötelezetlen fiatal olyan ideológiai nyomásnak van kitéve az intézményben, hogy előbb-utóbb magáévá teszi a baloldali nézeteiket, de ha mégsem, akkor az ellenséges környezet miatt felhagy az egyetemi karrier reményével.²⁴ Számtalan kutatás mutatja, hogy az egyetemi oktatók bevallottan figyelembe veszik a hallgatók és egymás megítélésénél, értékelésénél – jegyek, ösztöndíjak, publikációk elfogadása stb. – azok politikai nézeteit. Természetesen az ilyen politikai alapú diszkriminációt tagadják a leginkább az egyetemek, de a személyes beszámolókon túl – amelyeket könnyen egyedi eseteknek vagy a sértett lúzerek önfelmentő hazugságainak nevezve tolnak át az irreleváns és a megfontolásra érdemtelen jelenségek világába – tanulmányok is bizonyítják a diszkriminációt, az ideológiai alapú egyetemi korrupció létét.²⁵

Lehetne még sorolni a kutatási eredményeket, amelyek azt mutatják, hogy a karrierépítésben, a társadalmi kapcsolatok terén (Vacsorázna-e ilyen vagy olyan világnézetű emberrel?) mekkora nyomásnak vannak kitéve a jobboldaliak, ami magyarázza a baloldal egyetemi térnyerését.²⁶ A jobboldali diákok ezért sokkal kisebb arányban törekszenek az egyetemi karrierépítésre, aminek magyarázata az, hogy az egyetemet nem tartják nyitottnak a nézeteik és saját maguk számára.²⁷ Az egyetemi világot zártnak tapasztalják meg, dogmatikusnak. A Magyarországon már fétisé vált, a minőséget állítólag biztosító *peer-review* rendszer nem csupán a minőségi, hanem a politikai szelekciót is segíti – azaz egy-egy lapban befogadott publikáció nemcsak minőségi, de egyben politikai feltételek-

24 Inbar és Lammers megkérdezte a válaszadóit: „Úgy érzi-e, hogy a politikai nézeteivel szemben ellenséges a légkör a szakmájában?”, és a válaszadó 17 konzervatívból 14 válaszolt igennel, a fele szerint nagyon ellenséges a környezete. A baloldali válaszadók (266) közül csak 18 fő (7%) találta a környezetet ellenségesnek, és csak ketten nagyon ellenségesnek.

Inbar–Lammers 2012, 496–503.

Honeycutt–Freberg 2016, 115–123.

25 Inbar és Lammers idézett kutatásában (2012) a megkérdezett baloldaliak 82%-a nyíltan vállalta az egyetemi diszkriminációt az ellentétes politikai nézetűekkel szemben, ugyanez az arány az amúgy is kisszámú konzervatív esetében 17% volt (a mérsékeltelnél 33%). Ami azt is sugallja, hogy az egyetemi életben a baloldal nem pusztán számszerű túlsúlyban van, de önbevallása szerint intoleránsabb, mint a politikai vitapartnerre.

Chambers–Schlenker–Collisson 2012, 1–10; Haidt 2012; Crawford–Pilanski 2012.

26 Bár van olyan – balról írt és a legérzékenyebb területre, a társadalom- és humán tudományokra koncentráló munka –, amelyik szerint nincs itt semmi látnivaló, semmilyen lényeges intézményes vagy szociális hátrány nem éri az egyetemi életben a jobboldaliakat: Shields–Dunn, Sr. 2016.

27 Woessner–Kelly–Woessner 2009.

hez is kötődik.²⁸ (Mellesleg a *peer-review* rendszer alkalmas egy-egy terület ellenőrzésére, monopolizálására, kritikák semlegesítésére és az újítások elfojtására.²⁹)

* * *

Feltűnő, hogy az egyetemi baloldal erősödése a baloldal politikai sikerei idején kezdődött, a jóléti állam kiépítése korában, a baloldal egyetemi egyedulalma és radikalizálódása azonban egy időben zajlott a baloldal választási kudarcával az elmúlt két évtizedben. A baloldal háborút követő egyetemi térnyerését lehetne azzal magyarázni, hogy egy demokratikus társadalomban a többségre jutó politikai nézet természetes módon megjelenik a társadalom intézményeiben – így az egyetemeken belül is –, és akár ott is többségre juthat. Igen, de amikor ez a politikai nézet visszaszorult a 70-80-as években, és főképpen 1990 után sorra vesztette a választásokat, akkor hogyan lehetséges, hogy a társadalomban erősödő jobboldali nézetek nemhogy megerősödtek volna az egyetemeken, hanem tovább gyengültek? És minél kudarcosabb lett a baloldal a politikában, annál erősebb és radikálisabb lett az egyetemeken. Ezek után nehéz az egyetem demokratikus és nyitott volta mellett érvelni. Fel is erősödött az „autonómia” melletti érvelés, ami a *status quo* védelmének egyik módja lett. Úgy tűnik, a konzervatív egyetemek minden értelemben – intézményként és intellektuálisan – nyitottabbak voltak, mint a mai, baloldal által uralt egyetemek.

Vagyis az egyetem politikai világa egyre inkább elszakadt a környező társadalom véleményklímájától. A demokratikus reprezentációra – abban az értelmében, miszerint minden lényegesnek tekintett társadalmi csoportnak és nézetnek meg kell jelennie a demokrácia intézményeiben, akár még kvóták és pozitív diszkrimináció révén is – minden egyéb téren oly érzékeny baloldal az egyetemek és a leginkább érintett szakterületek esetén fel sem veti a demokratikus reprezentáció kérdését.

²⁸ Abramowitz 800 kutatónak küldött ki egy pszichológiai tanulmányt két politikailag eltérő következtetéssel, azért, hogy véleményezzék. A tudósok háromszor gyakrabban ajánlották publikálásra azt a tanulmányt, amelyik a politikai nézetükkel egyező következtetésre jutott.

Abramowitz–Gomes–Abramowitz 1975, 187–200.

Mahoney 1977, 161–175.

²⁹ Armstrong 1997, 63–84.

Azonban nem ezt, inkább a gondolat- és szólásszabadság ügyét vitatják: egy intoleráns, dogmatikus szellemi környezetben, mint az egyetemek, fenn tud-e maradni a szabad vita és kutatás, amit a nyugati kultúra évszázad óta erényének és a tudományos és szellemi gyarapodás feltételének tekintett? Szabad vita nélkül létezik-e, főleg a társadalom- és humán tudományokban, a tudomány önkorrekciója?³⁰ Nincsenek-e ennek a tudomány és az egyetem alapvető funkcióit – a valóság megbízható megismerése – veszélyeztető hatásai?

Az egyetemeken uralomra jutó baloldal ma már nyíltan elutasítja a szólásszabadságot:

„maga a »szólásszabadság« fogalma csapda lett. A neofasiszták és az *alt-right* mozgalom ma arra használja, hogy támadja az állítólagos »politikai korrektséget«, a szabad véleménynyilvánítás elvét felhasználva gyűlöletkeltő és fenyegető üzeneteket küldenek a kisebbségi csoportok felé... Míg egykor a gondolatszabadságot a létező renddel szembeni kritikus szövegek közreadásának jogaként támogatták Európában, ma a »megbotránkoztatás jogához« kapcsolt hamis érv.”³¹

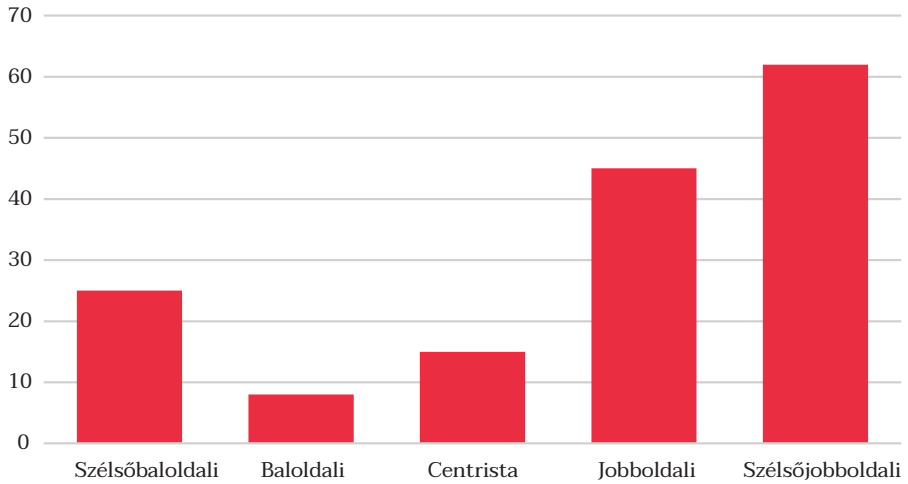
Ebből azt sejthetjük, hogy a szólás- és gondolatszabadság, a pluralizmus nem önmagában érték, hanem csak a társadalmi világ átalakítását segítő eszközürték. A baloldali uralom bizonyíthatóan sokakat elrettenített az eltérő vélemények megfogalmazásától, és megszüntette a vitát. Az Egyesült Királyságban tíz megkérdezett Brexit-támogatóból négy válaszolta azt, hogy nyugodtan ki meri mondani a véleményét az egyetemen, míg a maradáspártiak esetében tizből kilenc válaszolt így. A magukat konzervatívnak nevező diákok 59 százaléka vonakodik a véleményét megfogalmazni az egyetemen.³² A diákok mellett az egyetemi oktatókat is megkérdézték, hogy mennyire találják az egyetemi politikai hangulatot ellenségesnek. Ez esetben is erősen balra lejt a pálya:

30 Cofnas 2016, 477–492.

31 Idézi Adekoya et al. 2020, 54.

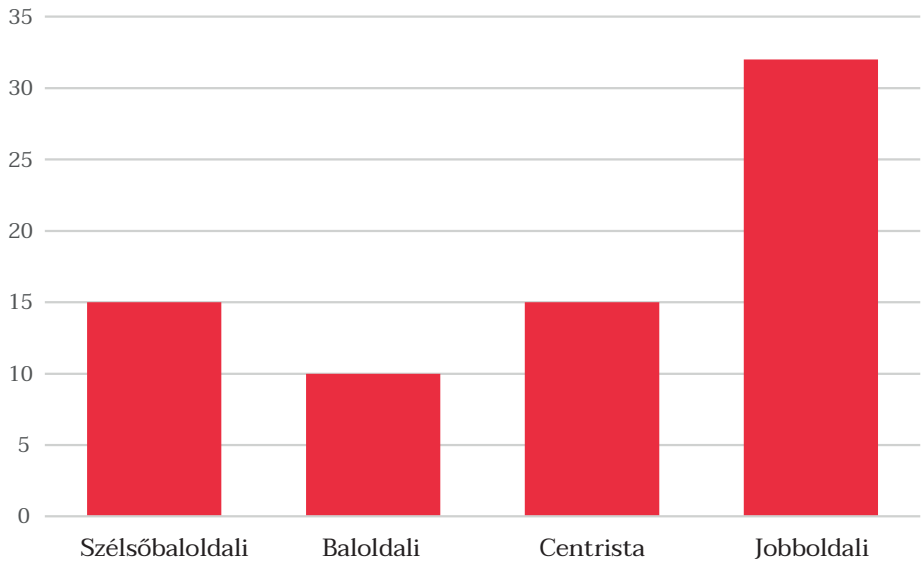
32 Uo.

4. ábra. Ellenséges politikai klímát tapasztalt

Ennek megfelelően a jobboldaliak elnémultak.³³

5. ábra. Tartózkodik-e attól, hogy az oktatásban vagy a kutatásban kifejezze a politikai véleményét?

³³ Uo. 55.

A társadalom- és humán tudományok területén a jobboldali oktatók 50 százaléka állította, hogy öncenzúrát gyakorol, míg e területeken a szélsőbaloldaliak 26 százaléka, a baloldaliak 12 százaléka és a centristák 21 százaléka vallotta ugyanezt.³⁴

* * *

De van-e jelentősége annak, hogy egy társadalmi csoportnak milyen a politikai véleménye, hiszen sokféle társadalmi csoport létezik egymás mellett?

A politikai véleményhomogenitás, a konformitáskényszer – szemben azzal, hogy e csoport a pluralizmus fontosságát hangsúlyozza – érdekes az intézmény (az egyetem), a szakma, és érdekes a társadalom szempontjából is. Tegyük félre most azt a kérdést, hogy a diákok és egyetemi karrierre építeni vágyók politikai szelekciója ellentétes az esélyegyenlőség, tolerancia, szabadság és hasonlók követelményével, amit az egyetemen kívüli világ esetében követel a baloldal, és kárhoztatja az akárcsak hajszálnyi sérelmét is.

Először is, az egyetemek politikai homogenitása eredményez-e episztemológiai hátrányt? Ha igaz a baloldal korábbi állítása, hogy a kutatás, a véleménynyilvánítás és a vita szabadsága a tudás gyarapodásának, ellenőrzésének és a kreativitásnak a társadalmi feltétele – ahogyan azt a feltörekvő liberalizmus Milton *Areopagiticája* óta tanította –, akkor a homogenizálódó egyetem (és művészet) eredményez-e olyan episztemológiai hátrányokat, amik az egyetemeket (és művészeti intézményeket) diszfunkcionálissá teszik? (Természetesen elvethetjük a kérdést, ha elvetjük a tudás és művészet gyarapodásának társadalmi előfeltételére vonatkozó előbbi feltételezést. De eddig ezt a baloldal nem tette, sőt amikor az intézményes helyzetét támadás éri, és védi a *status quó*t, akkor a mai napig erre hivatkozik.) Állíthatják a baloldali egyetemi emberek és művészek, hogy a megbízható ismeretek gyarapításának, ellenőrzésének és a kreativitásnak nincsenek társadalmi előfeltételei – mint a szólásszabadság, a szabad vita –, de ez esetben az elmúlt két-három évszázad baloldali társadalomváltató, hierarchiaellenes üzeneteivel és önképével fordulnak szembe, és erre hivatkozva nem követelhetnék a maradék, számukra nem

³⁴ Uo.

kedves autoritás és tabu lerombolását. A kialakult véleményhomogenitásnak megvan az episztemológiai ára.

1, Számtalan példa van arra, hogy az egyes szakterületek, főleg a társadalom- és humán tudományok politikai elfogultsága mélyen beleivódik az adott terület fogalomhasználatába és problémalátásába.³⁵ Például mely csoportokhoz kapcsolnak olyan tudást, valóságészlelést torzító és erkölcstelen, antidemokratikus szavakat, mint az „uralom”, „kényszer”, „érdek”, „előítélet” stb., amelyek csoportokat, gondolkodásokat írnak le ezek nélkül? És mely nézeteket kutatják, mivel azok problematikusak és magyarázatra szorulnak a tudósok számára, és ezek a „tudományos” magyarázatok kognitív és/vagy erkölcsi szempontból rendre leértékelik a vizsgált nézeteket?³⁶ Bruno Latour³⁷ tudományszociológus írta le egy népszerű és önkritikus cikkében, hogy amely tudományterülettel elkezdett foglalkozni, annak tekintélyének, respektjének, eredményei és fogalmi evidenciájának vége lett, mivel azokat „dekonstruálta”, „leleplezte”. Latour ironikusan említi, hogy az egyetemi tudományterületek művelői azért imádkoznak, hogy ne tegye a „tudományos” vizsgálata tárgyává őket. Bár a tudósoknak feltűnt, hogy a „kritikai” vizsgálat tárgyának lenni milyen kellemetlen, romboló következményekkel jár, odáig már nem mentek el, hogy az egyetemi világon kívül élőknek a felvilágosult elitet zavaró nézetei ilyen „kritikainak” nevezett kutatása is hasonló hatásokkal jár.

A társadalom- és humán tudományi kutatás (nem csak az oktatás) a balratolódott egyetemi világ aktivista szándékainak megfelelően politikai-ideológiai fegyver lett, követve a felvilágosodás két-három évszázados harcias programját. A tudomány és az egyetem – a „tudás világa” – politikai felhasználásának egyik jellemző esete volt, amikor ifjabb Bush elnökkel szemben a demokraták „valóságon alapuló közösségnek” – „*reality-based community*” – nevezték magukat, míg a konzervatívokat „ideológiai alapúnak”. Míg a baloldali „valóságon alapuló közösség” nézetei pontosak, igazak, megbízható tudások (*scientia, epistemé*), addig a politikai ellenfe-

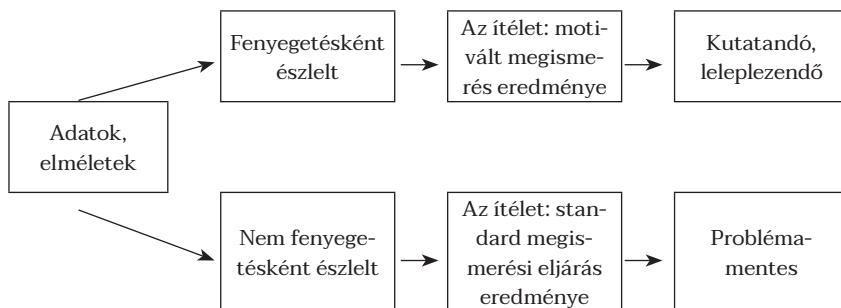
35 Horowitz et al. 2018, 459–495.

36 A politikailag konzervatív álláspont magyarázata jellemzően a tekintélyelvű személyiség, a dogmatizmus, az intolerancia, a biztonságvágy, az uralkodó helyzet, a rendszer racionalizálásának igénye és hasonlók. A liberális vagy baloldali nézetek pszichológiai vagy szociológiai magyarázata nem szükséges, hiszen azok vallása evidens.

Jost–Glaser–Kruglanski–Sulloway 2003, 339–375.

37 Latour 2004, 225–248.

leik nézeteit az előítéletek torzítják (*opinio, doxa*), még ha a többség ez utóbbiakkal ért is egyet. Tudományos kutatás tárgyává csak ez utóbbi nézeteket érdemes tenni, hiszen a valóságnak megfelelő tudás evidens, nincsenek előítéletek, *idola tribus*, amelyek torzítanak.

Ez a modell lényegében leírja a könyvtárakat megtöltő tudásszociológia működési logikáját.³⁸ Ez az eljárás nem csupán episztemológiai védelmet, de erkölcsi magabiztosságot és megkülönböztetett helyzetet is nyújt az „egyenlők” társadalmában.³⁹

2, A véleményhomogenitás miatt az uralkodó nézettel ellentétes érveket, tapasztalatokat vagy nem is észlelik, vagy irrelevánsként félrelökik, és nem ritkán büntetik.⁴⁰ A tudomány feltételezett önkorrekciós folyamatát a politikai-ideológiai homogenitás megszünteti. A Kuhn által leírt paradigmafenntartás jól leírható politikai-ideológiai okokból zajlik.

Amit a társadalom esetében egyhangúan diszfunkcionálisnak és immorálisnak tartanak – vagyis az eltérő vélemények elfojtását –, azt az egyetemi világ a saját körében sokkalta élesebben gyakorolja.

Ez a véleményhomogenitás megszünteti a vitát, főleg az alapvető feltevésekre vonatkozó vitát.⁴¹ Az egyetemi világ a benne uralkodó világnézettel pont ellentétesen működik, mivel erős a konformitáskényszer, kizárja az ellenvéleményeket, a nehéz kérdéseket és ezzel a vitát. (Hasonló helyzet alakult ki az egyetemeken, mint a *social mediában*: hívei és ideológusai

³⁸ Egyik legkiválóbb és nagy hatású példája ennek Lipset–Raab 1970.

³⁹ Jussim 2012, 504–507.

⁴⁰ Smith 2012.

⁴¹ Klein–Stern 2009, 585–600; Haidt 2012; Skitka 2012, 508–511.

szerint az internet a vélemények szabad és egyenlő megfogalmazásának és ütköztetésének a tere, eközben azonban a blogközösségek és a *social media* eufemisztikusan „véleménybuboréknak” nevezett zárt társadalmakat hoz létre.⁴² Természetesen, szemben az egyetemekkel, az internetes csoportok nem kapnak közpénzt, és senki nem várja el tőlük semmilyen közhasznú feladat ellátását, mint az egyetemektől.) Az egyetemi világ elsősorban a társadalom- és humán tudományok terén zárt társadalommá vált a popperi értelemben: nem lehet, de nem is kell vitázni, mivel alapvető előfeltevéseket senki sem kérdőjelez meg, legfeljebb az egyetemi karrierje feláldozása révén. Fontos tabuk vannak, és fel sem merülhet, hogy ezek ügyében – ha véletlenül valamiképp vita alakulna ki – bárki azzal venne részt a vitában, hogy hagyja magát meggyőzni jobb érvek esetén. Bár számtalan publikációt találhatunk arról, hogy a vélemények sokfélesége mennyire fontos a szabad vita és a belőle eredő tudományos gyarapodás és önkorrekció szempontjából, ez a politikai homogenitás egyrészt a viták hiányát és belőle eredően a bevett dogmák végtelen ismétlését eredményezi.⁴³

Mindennek az lesz a következménye, hogy a társadalom- és humán tudományok egyre inkább eltávolodnak a valóságtól. Kérdéseik, problémázásuk és a valóságészlelésük is egyre torzabb, dogmatikusabb lesz. Az ideológiai homogenitásnak episztemológiai ára van.⁴⁴ Hannah Arendt perspektivista érvelése szerint azért fontos a sokféle nézőpont léte, mert önmagában minden nézőpont részleges, csak torzítva látja a társadalmi valóságot.⁴⁵ Annak megismerése a sok nézőpont kölcsönhatása, egymásra gyakorolt kölcsönös korrekciója alapján alakulhat ki. A balratolódott, homogenizálódó és radikalizálódó tudományok mindezek alapján részlegesen, torzán ismerik csak meg a valóságot.

Például New Yorkban sikeres volt a városi rendőrség reformja, nőtt a biztonság a városban, azonban ellentétes volt a kriminológus szakma előfeltevéseivel. A szakma nekiállt megmagyarázni, hogy a biztonság nem a rendőrségi reform (szigorítás) miatt történt, hanem mindenféle egyéb

42 Molnár 2014.

43 Duarte et al. 2015.

44 Tetlock–Mitchell 2015, 28–34.

Martin 2016, 115–130; Horowitz 1993; Stern 2018, 44–61.

45 Gross–Levitt 1994.

okokból.⁴⁶ A egyetemi közösség ideológiai-érzelmi közösséggé válása azt jelenti, hogy a valóság megismerése helyett jobban jellemzi a tagjai, határai, érdekei, szimbólumai védelme. Az Új Baloldal, majd a posztmodern baloldal által egyre inkább uralt társadalom- és humán tudományok „elkezdték baloldali erkölcsi közösséget alkotni, s nem tisztán egyetemi közösséget: olyan értelmiségi szervezetekké váltak, melyeket jobban érdekel egy adott erkölcsi parancs végrehajtása – amely beállítottságot rendszerint az egyházakhoz kapcsolják, nem az egyetemekhez –, mint a törekvés valóság elfogulatlan megismerésére.”⁴⁷

E valóságvesztés azt jelentheti, hogy nagy társadalmi csoportokkal vagy a sokakat érdeklő témákkal nem vagy alig foglalkoznak, míg a saját politikai világuk kedvenc témait – manapság például az LMBT emberek – annál bőségesebben kutatják. És azt látjuk, hogy az említett egyetemi területek minél inkább politikailag homogénné váltak, annál inkább elszakadtak a környező társadalom nézeteitől, és annál inkább szenvedtek a valóságvesztéstől az elmúlt évtizedekben. És ahogyan erről alább szó lesz: minél irrelevánsabbá váltak a dogmatikus bezárkózásuk folytán, annál inkább radikalizálódtak.

Mivel a társadalmi környezetük másképp észleli a valóságot, a bezárkózó, egyetemi zárt társadalom számtalan magyarázatot, címkét dolgozott ki az övétől eltérő nézetek, tudások megnevezésére, amelyek mindegyikének közös tulajdonsága a környező nem baloldali társadalom valóságészlelésének kognitív és/vagy morális leértékelése. Ilyen magyarázatokra gondolok, mint a „babona”, „előítélet”, „elmaradottság”, „mucsá”, „érdek”, „hamis tudat”, „manipuláció”, „iskolázatlanság”, „elnyomás”, „agymosás”, „propaganda”, és így tovább. Ezek a kategóriák mind arra utalnak, hogy a fény gyermekei, a felvilágosultak – akik örököse máig a baloldal a szó legtágabb értelmében – ismerik a valóságot, látják az igazságot, elfogulatlanok, jó szándékúak, azaz az ő nézeteik nem szorulnak magyarázatra, hanem ők igyekeznek megmagyarázni, hogy a tőlük eltérő nézetű emberek nézetei miért is térnek el.

* * *

⁴⁶ Maranto et al. 2009, 18.

⁴⁷ Pluckrose–Lindsay 2020, 48.

A következő kérdések azok, hogy a tömegoktatás elterjedésével miért to-
lódtak balra az egyetemek, és a balratalódó egyetemi világ miért jelent
egyre élesebb valóságvesztést, miért lett egyre radikálisabb az egyetemen
belül is, és az őt körülvevő társadalommal szemben is.

A filozófusok, majd általában művészek, képzett emberek világelutasí-
tása nem túl modern jelenség, legalább a 18. század óta téma. Ez a világel-
utasítás azonban sokáig nem öltött egyértelműen politikai színt.

Természetesen a filozófusok uralma a politikusok – akár választottak,
akár az örökletes arisztokrácia tagjai – helyett az európai kultúra egyik
ősi toposza, de a platóni mítosznál talán fontosabb Francis Bacon *Új At-
lantisza*. Bacon nem pusztán azzal a tanításával alapozta meg a moderni-
tást, hogy a tudás hatalom – *Nam et ipsa scientia potestas est* –, de azzal
is, hogy az ember képes tudásra szert tenni, amivel a világot kiaknázhajta,
a saját vágyai szerint uralhatja, megszüntetve az embereket szorongató
gondokat. Ennek pusztán egy feltétele van. Az, hogy az *Új Atlantiszban*
leírt módon a tudósok kezébe kerüljön a hatalom. A filozófusok hatal-
mára az igazság uralma miatt lenne szükség, a tudósok hatalmát pedig
a földi megváltás keresése, a szűkösségtől, betegségtől való megszaba-
dulás, a természet kényszerei és korlátai alóli megszabadulás igazolná.⁴⁸
Ahogyan a tudást a világban élést segítő, élvezhető öröklött kincs helyett
a világ uralása folyton gyarapodó eszközének kezdték tekinteni, úgy lett
az egyetem és a tudomány egyre inkább elkötelezett a változtatás mellett.

Ennek megfelelően a tudás emberei igyekeztek a hatalom környezeté-
be kerülni ama nemes cél érdekében, hogy a világot jobbá tegyék. Így jöt-
tek létre a 18. században a felvilágosult abszolutizmusok: a tudománynak,
a tudásnak az ad értelmet, hogy a világot jobbá tehetik. Azaz a világot
azért kell a tudománynak uralnia, hogy jó változások menjenek végbe.

Eleinte az uralkodókban és az abszolút hatalmukban bíztak, hogy
a kellő társadalmi változásokat kikényszerítik az emberiség boldogsága
érdekében. Majd, amikor kiderült, hogy változtatásra nem mindig hajlan-
dók, és a tanult emberek száma oly nagyra nőtt, hogy a többségüknek
esélye sem volt a hatalom és így a változtatás lehetősége közelébe kerülni,
elkezdődtek a forradalmak. A tudósok és általában a tanult emberek egy-
re inkább az addig lenézett, babonásnak, tudatlannak, elmaradottnak te-

⁴⁸ Ez a szándék és öngazolás hatja át például Ward, az Amerikai Szociológiai Társaság alapító
elnöke művét, a *Pure Sociology*. (Macmillan, 2019.)

kintett *vulgus*ban kezdtek bízni, hogy azok a vezetésükkel majd elsöprik a hatalommal bírókat, és végre a tudás birtokosai kerülhetnek hatalomra, hogy jobbá tegyék a világot. A változás és a változtatás kezdte kiszorítani a kultúra, a tudás őrzését és átadását a tanult emberek gondolkodásában, de az egyetemek még nagyon sokáig konzervatív intézmények maradtak.

Sok magyarázata lehetséges annak, hogy az egyetemek 1945 után egyre inkább balrafordultak. Nem pusztán arról van szó, hogy a hatvannyolcasok kerültek hatalomra, hanem az a kérdés, hogy miért ők. Miért tudta a Nagy Meneteléssel bevenni az egyetemeket a baloldal 1945 után? Mára elfogadott lett – főleg az Új Osztály-elméletek óta –, hogy az egyetem és az oktatók lerázták magukról az öröklött tudás őrzésének és átadásának egykor vallott feladatát, és a fő feladatuknak a társadalmi változások kiötlését, elindítását, vezetését, menedzselését tekintik, legyen az zöld, demokratikus, emberi jogi forradalom, multikulti vagy bármi, ami éppen a létező világot azért akarja még alaposabban ellenőrizni, hogy valamilyen értelemben jobbá tegye. Ebben a mai egyetem uralkodó szelleme megegyezik az elit zömével, nem az elit ellenzéke, hanem a társadalmi környezetéé.⁴⁹ Változások természetesen voltak és vannak, de a modern kor előítélete az, hogy a haladó, jó változások a tudatosak, azokat a tudás emberei tervezik és/vagy vezetik és ellenőrzik. Emiatt nem csoda, hogy a tudástermelő intézmények a modern korban egyre inkább a baloldaliak (változtatáspártiak) lettek, és a változással szemben csak akkor lesznek *status quo*-pártiak, amikor a saját helyzetüket veszélyeztető változások látszanak elkezdődni.

A közép- és kelet-európai válasz egyszerű. Itt a baloldalt egy megszálló hadsereg helyezte uralmi helyzetbe. De más a helyzet Nyugaton. 1945 után indult el a tömegoktatás, és minél inkább épültek az egyetemek, annál inkább baloldaliak, azaz változtatáspártiak lettek a tanárok. Amely változtatásnak az egyenlőség irányába kell történnie.

A tömegoktatással megnőtt az egyetemi oktatók száma, és elkezdett lefelé csúszni a relatív jövedelmi és presztízshelyzetük. Az egyetemi oktatók a teljes népesség átlagánál sokkal nagyobb státusinkonzisztenciát érzelnek.⁵⁰ Egyre messzebb került az egyetemi ember attól, amit az

49 Kurzman–Owens 2002, 63–90.

50 Gross–Fosse 2012, 127–168.

egyetemi oktatók életéből látott tanulmányai kezdetekor. És mivel egyre számosabban lettek, egyre kisebb lett az esélyük, hogy valamiként a politikai hatalom közelébe kerülhetnek, és reformjaikkal jobbá tehetik a világot, az embereket, a társadalmat, ami az önképük alapja volt. Anyagi, presztízshelyzetük süllyedése és identitásuk elvesztése okán csak nőtt a világelutasítás hajlama az egyetemi világban.⁵¹

Ezt a világelutasítást nevezték el „kritikai gondolkodásnak”. És minél kisebb lett az esélyük, hogy a hatalom közelébe jussanak és változtathassanak, kielégíthessék anyagi és presztízsigényeiket, annál radikálisabb változások hívei lettek, annál inkább balratolódtak. Tudásuk értelme, a világot jobbá tevő változtatás megkívánta, hogy először a tudósokat, azaz önmagukat hatalomhoz juttassák, ami a létező hatalmi, intézményes, tulajdon-, majd manapság a személyes viszonyok felszámolását igényli első lépésként. Ez volt a baloldal két évszázada, és ez iránt lett egyre fogékonyabb a lefelé csúszó egyetemi világ.

Mindezt pedig felgyorsítani látszik a fent elmondott bezárkózásból és a vele járó valóságvesztésből fakadó irrelevancia megtapasztalása. Ahogy bezárkózott és dogmatikus lett az egyetem, és kiölte magából a sokféle véleményt és azok vitáját, egyre inkább – nagy valószínűséggel – tévesen észlelte a valóságot, amely téves észlelést az egyetlen igazinak tartotta, míg a társadalmi környezetében létező és többségbe jutó nézeteket babonának, hamis tudatnak, tudatlanságnak, tájékoztatlanságnak, elmárodottságnak, rasszistának, autoriternek és hasonlónak nevezte ismét, és amennyire megvetette, annyira félni is kezdett ettől a környezettől. (A valóságvesztésre és az irrelevancia megtapasztalására adott válasz a ma uralkodó társadalmi konstruktivizmus.)

A modern gnosztikus reformerek és forradalmárok a királyok után a népben is csalódtak, és újra ugyanúgy megvetették azokat, akiket és körülményeiket egyébként akarataik ellenére jobbítani, azaz megváltoztatni akarnak továbbra is. (Hogy a felvilágosult, társadalmi változásokat remélő, ígérő és követelő tudás- és erényelit mikor kezdett kiábrándulni a *vulgusból*, nehéz pontosan megmondani, de a fordulatot jól jelzi Adorno és társai *Az autoriter személyiség* című könyve, amely az amerikai mun-

⁵¹ Hayek 1949, 417–433; Schumpeter 1943.

kásosztály és átlagemberek autoriter és ezért veszélyes személyiségéről értekezett.⁵²⁾

Minél számosabbak lettek az egyetemek oktatói, és minél távolabb kerültek a gyakorlattól és a felelősségtől, annál inkább a fantáziájuk és a világelutasításuk rabjaivá váltak.

Mivel a politikai homogenitásból eredő vitahiány, és az ebből eredő valóságvesztés és irrelevancia elsősorban a társadalom- és humán tudományokat sújtja, a baloldali dogmatizmus és radikalizmus itt sokkal jobban hódít, mint egyéb egyetemi területeken. Winegard szerint a szociológusok jelentős része már „paranoid egalitárius meliorista”.⁵³ Olyan erős a csoport- és karriernyomás, hogy a tudományon belüli vitáktól és változásoktól rettegnek.⁵⁴

Ennek a helyzetnek sajátossága, hogy az egyetemeket (is) a változtatás szelleme uralja: a világot, a gazdaságot, az emberi viszonyokat egyre mélyebben – ma már nyelvi, gondolkodási struktúrák szintjén változtatnának –, azonban amennyire radikális a mai egyetem a társadalmi környezetének változtatása terén, annyira határozott a saját helyzetének, intézményes világának, az egyetemi véleményhegemónia fenntartásának ügyében. Azért ragaszkodik az egyetemi zárt társadalom *staus quo*jához, hogy onnan kiindulva megváltoztathassa, és ennek érdekében ellenőrizhesse a környező természeti és társas világot.

* * *

A 20. század során a társadalom- és humán tudományok folyamatosan balratolódtak, aminek eredményeképpen ezek a területek mára a zárt (törzsi) társadalom képét mutatják. Az egyetemek működését nem lehet Popper racionális és szabad vitára épülő modellje alapján megérteni, de Kuhn paradigmaelmélete sem írja le megfelelően ezt az intézményes vilá-

52 Adorno et al. 1950; Lipset 1959, 482–501.

53 Winegard–Winegard 2018, 193–209.

A kifejezés nyilvánvaló utalás a progresszív politikai szociológia egyik meghatározó művére (Hofstadter, R.: *The Paranoid Style in American Politics*, 1964), amely a nem progresszív politikai ellenfél nézeteit, álláspontját nevezte paranoidnak. Lényegében a demokratákat kihívó Goldwartert és a republikánusokat.

Winegard–Winegard 2016.

54 Winegard–Winegard–Geary 2015, e162.

got, amelyben szentségek, tabuk⁵⁵ vannak, tiltott területek és tiltott kérdések.

A lefontosabb ilyen tabu az egyenlőség⁵⁶ – főképpen a „morális”⁵⁷ – és az, hogy nincs emberi természet, nincs semmilyen örökletes meghatározottság, az ember „üres lap”, amit az intézmények alakítanak – nemnek, fajnak semmi jelentősége nincs. Az egyetlen erkölcsileg elfogadható esetben mindenki maga alakíthatja magát, ahogyan csak akarja. (Ennek a mai legélesebb témája a nyilvánosságban a nemváltás.) A legélesebb reakciókat a társadalom- és humán tudomány művelői közt az IQ vagy a képességek nemi vagy etnikai meghatározottságának gondolata⁵⁸ váltotta ki korábban a Bell Curve-vita során. A politikai eredetű vakság látványos példája a biológia eredményeinek elutasítása⁵⁹ a társadalom- és humán tudományokban. A szabad önmegalkotás – eredetileg burzsoá – vágya lett a mai baloldal és az egyetemi baloldal legfőbb szentsége. Az egyenlőtlenségek – melyek legfőbb megítélői, a rousseau-i szentimentalizmus nyomán, az emiatt szenvedő egyének érzései – áldozatai esetleges felelősségének felvetése vagy az egyenlőtlenség felszámolhatatlanságára tett utalás is tiltott.

A tudományok, főleg a társadalom- és humán tudományok művelőit ma nem lehet a szabad kutatásokat és szabad vitákat folytató, folyamatos reflexiót és önkorrekciót végző közösségekként leírni, sokkal inkább ideológiai és „érzelmi közösségekként”,⁶⁰ az utóbbinak megfelelő tulajdonságokkal: szent normák, tabuk, konformitáskényszer, a tabuk létéből fakadó torzított észlelés, a képtelenség ennek felismerésére és hasonlók. A dogmák bizonyosan korlátozzák a megismerést és torzítják a valóság-észlelést – ahogyan Haidt fogalmazta meg: *„morality binds and blinds”* –, ami a tudomány presztízsének forrása. Amit a baloldal a létező társada-

55 Tetlock–Kristel–Elson–Green–Lerner 2000, 853–870; Tetlock 2003, 320–324; Fiske–Tetlock 1997, 255–297.

56 Winegard–Clark–Hasty–Baumeister 2018.

57 Az egyetemi közösség kevésbé érzékeny a gazdasági egyenlőségre, e téren jóval megengedőbb, inkább a társadalmi ügyek terén képviselt álláspontokkal – Isten, haza, család – szemben intoleránsabb.

Vö. Rothman–Lichter 2008, 60–76; Yancey 2012, 267–278.

58 Jensen 1969, 1–123; Jobling 2014, 14.

59 Pinker 2003; Sanderson–Ellis 1992, 26–42; Horowitz et al. 2018; Van den Berghe 1990, 173–185; Darity 2011, 467–476; Ellis 1996, 21–41.

60 Adekoya et al. 2020; Horowitz et al. 2018; Deflem 2013, 156–166.

lom és főleg ellenfelei szemére vet – előítéleteik, tabuik, közösségi határai vannak, amelyek mindegyikéért készek konfliktusokat vállalni –, attól a baloldali tudomány sem mentes, és nemhogy távol áll az objektivitástól, de még a pluralizmustól és a belőle fakadó vitáktól is. Ma a tudós közösség, az egyetem egyre inkább elszakad a társas világ interszubjektív valóságától, és egyre büszkébben és harcosabban vállalja magára az élcsapatszerepet.

A tudománynak ezt az állapotát egy belső kritikus úgy írta le, hogy „biztonságos menedék a félig burkolt, szent ideológiai-politikai-erkölcsi mozgalmak és kampányok számára, melyek a kultúra és a társadalom átalakítását célozzák annak akarata ellenére”.⁶¹ Miután a társadalom- és humán tudományok művelői egyértelmű és nyílt politikai tevékenységet végeznek, és az intézményeik *safe space*-ként működnek, e területek vonzzák e politika híveit, ahol megerősítést, további érveket, érzelmi közösséget, erkölcsi önbizalmat és lelki biztonságot, valamint karriert is remélhetnek.⁶²

A tudomány és az egyetem a korábbi önképével szemben, amelyet az egyház gyámkodásával szemben alakított ki, ma már több tudós is nyíltan amellett érvel, hogy a tudományos eredményeket erkölcsi szempontból felül kell vizsgálni és ennek megfelelően módosítani.⁶³ A tudós közösség ilyen átalakulása már nem spontán folyamat. Az egyetemi és tudós közösségnek ma eléggé határozott tabui, szentségei vannak – amelyeket más értékekkel sem összehasonlítani, sem valamilyen cserében feláldozni vagy róluk alkudozni nem lehet –, amelyek miatt a leginkább fogékony a szimbolikus politikára, és a pozícióőrzés és csoportssolidaritás, határfenntartás mellett ezekért is vállalja a konfliktusokat.

61 Smith 2014, 186.

62 Unger 2011, 73–91.

63 Cofnas 2016, 477–492; Dennett 2003, 2006; Diamond 1997; Gardner 2001; Kitcher 1997, 279–306.

Irodalom

- Abramowitz, S. I.–Gomes, B.–Abramowitz, C. V. 1975: Publish or politic: Referee bias in manuscript review. *Journal of Applied Social Psychology*, 5(3), 187–200.
- Adams, S. 2016: Professors moved left since 1990s, rest of country did not. *Heterodox*, January. <https://heterodoxacademy.org/blog/professors-moved-left-but-country-did-not/> (Letöltve: 2020. december 13.)
- Adekoya, R.–Kaufmann, E.–Simpson, Th. 2020: Academic freedom in the UK. *Policy Exchange*, 52. London.
- Adorno, T. et al. 1950: *Authoritarian Personality*. New York, Harper.
- Armstrong, J. S. 1997: Peer review for journals: Evidence on quality control, fairness, and innovation. *Science and Engineering Ethics*, 3, 63–84.
- Bloom, A. 1987: *The Closing of the American Mind*. New York, Simon and Schuster.
- Buckley, W. F. 1951: *God and Man at Yale: The Superstitions of „Academic Freedom“*. Washington, DC, Regnery.
- Burawoy, M. 2005: For Public Sociology. *American Sociological Review*, Vol. 70, No. 1, 4–28.
- Carl, C. 2017: Why Do Academics Lean Left? *Lackademia*, <https://static1.squarespace.com/static/56eddde762cd9413e151ac92/t/58b5a7cd03596ec6631d8b8a/1488299985267/Left+Wing+Bias+Paper.pdf>
- Carl, N. 2015: Can intelligence explain the overrepresentation of liberals and leftists in American academia? *Intelligence*, Volume 53, 181–193.
- Carl, N. 2018: Can Intelligence Explain the Overrepresentation of Radicals and Liberals in American Sociology? <https://noahcarl.medium.com/can-intelligence-explain-the-overrepresentation-of-radicals-and-liberals-in-american-sociology-56605624aeda>
- Chambers, J. R.–Schlenker, B. R.–Collisson, B. 2012: Ideology and Prejudice: The Role of Value Conflicts. *Psychological Science*, 1–10.
- Cofnas, N. 2016: Science is not always „self-correcting“: fact–value conflation and the study of intelligence. *Foundations of Science*, 21 (3):477–492.
- Crawford, J. T.–Pilanski, J. M. 2012: Political Intolerance, Right and Left. *Political Psychology*, 1-1.
- Custred, G. 2016: Turning Anthropology from Science into Political Activism. <https://www.jamesmartin.center/2016/02/turning-anthropology-from-science-into-political-activism/>
- Darity, W. 2011: Revisiting the debate on race and culture: The new (incorrect) Harvard/Washington consensus. *Du Bois Review: Social Science Research on Race*, 8(2), 467–476.
- Deflem, M. 2013: The structural transformation of sociology. *Society*, 50(2), 156–166.
- Dennett, D. C. 2003: *Freedom evolves*. New York, Viking.
- Dennett, D. C. 2006: *Breaking the spell: Religion as a natural phenomenon*. New York, Viking.
- Diamond, J. 1997: *Guns, germs, and steel: The fates of human societies*. New York, Norton.
- Duarte, J. L. et al. 2015: Political Diversity Will Improve Social Psychological Science. *Behav Brain Sci.*, 2015;38:e130.
- Ecklund, E. H. 2010: *Science vs. Religion*. Oxford University Press.
- Ellis, L. 1996: A discipline in peril: Sociology’s future hinges on curing its biophobia. *The American Sociologist*, 27(2), 21–41.
- Feagin, J. R.–Vera, H.–Ducey, K. 2015: *Liberation sociology*. Abingdon, Routledge.
- Fiske, A.–Tetlock, P. E. 1997: Taboo trade-offs: Reactions to transactions that transgress spheres of justice. *Political Psychology*, 18 (2): 255–297.

- Gardner, H. 2001: The ethical responsibilities of professionals. <https://static1.squarespace.com/static/5c5b569c01232ccc01227b9c/t/5ea1a62900688341155d258f/1587652138565/Ethical+Responsibilities+Professionals.pdf>
- Gross, N.–Fosse, E. 2012: Why are professors liberal? *Theory and Society*, 41, 127–168.
- Gross, N. 2013: *Why Are Professors Liberals and Why Do Conservatives Care?* Harvard University Press.
- Gross, N.–Simmons, S. (szerk.) 2014: *Professors and Their Politics*. Baltimore, Johns Hopkins University Press.
- Gross, P. R.–Levitt, N. 1994: *Higher Superstition: The Academic Left and Its Quarrels with Science*. Baltimore, Johns Hopkins.
- Haidt, J. 2012: *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York City, Pantheon.
- Hayek, F. A. 1949: The Intellectuals and Socialism. *University of Chicago Law Review*, 16 (3): 417–433.
- Honeycutt, N.–Freberg, L. 2016: The Liberal and Conservative Experience Across Academic Disciplines: An Extension of Inbar and Lammers. *Social Psychological and Personality Science*, 8(2):115–123.
- Horowitz, D. 2002: Harvard U: No Republicans or Conservatives and (Few) White Christians Need Apply. *FrontpageMagazine.com*, szeptember 5.
- Horowitz, D. 2006: *The Professors: The 101 Most Dangerous Academics in America*. Regnery.
- Horowitz, D. 2009: *Indoctrination U: The Left's War against Academic Freedom*. New York, Encounter Books.
- Horowitz, I. L. 1993: *The decomposition of sociology*. Oxford University Press.
- Horowitz, M. et al. 2018: Sociology's Sacred Victims and the Politics of Knowledge: Moral Foundations Theory and Disciplinary Controversies. *American Sociologist*, Vol. 49 Issue 4, 459–495.
- Hughes, B. 2016: *Rethinking Psychology: Good Science, Bad Science, Pseudoscience*. London, Red Globe Press.
- Inbar, Y.–Lammers, J. 2012: Political Diversity in Social and Personality Psychology. *Perspect Psychol Sci.*, 7(5):496–503.
- Jacoby, R. 1987: *The Last Intellectuals*. New York, Basic Books.
- Jensen, A. 1969: How much can we boost IQ and scholastic achievement. *Harvard educational review*, 39, 1–123.
- Jobling, M. 2014: Trouble at the races. *Investigative Genetics*, 5,14.
- Jost, J.–Glaser, J.–Kruglanski, A.–Sulloway, F. 2003: Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129, 339–375.
- Jussim, L. 2012: Liberal privilege in academic psychology and the social sciences commentary on Inbar & Lammers. *Perspectives on Psychological Science*, 7(5), 504–507.
- Kimball, R. 1990: *Tenured Radicals: How Politics Has Corrupted Our Higher Education*. New York, Harper Row.
- Kitcher, P. 1997: An argument about free inquiry. *Nous*, 31(3), 279–306.
- Klein, D. B.–Stern, C. 2005: Professors and their politics: The policy views of social scientists. *Critical Review*, 17, 257–303.
- Klein, D. B.–Stern, C. 2009: Groupthink in academia: majoritarian departmental politics and the professional pyramid. *The Independent Review*, 13, 585–600.
- Kurzman, C.–Owens, L. 2002: The sociology of intellectuals. *Annual Review of Sociology*, 28, 63–90.

- Langbert, M. 2018: Homogenous: The Political Affiliations of Elite Liberal Arts College Faculty. *Academic Questions*, vol.31. iss. 2. https://www.nas.org/academic-questions/31/2/homogenous_the_political_affiliations_of_elite_liberal_arts_college_faculty
- Larsen, T. 2010: No Christianity Please, We're Academics. *Inside Higher Ed*, <https://www.inside-highered.com/views/2010/07/30/no-christianity-please-were-academics>
- Latour, B. 2004: Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern. *Critical Inquiry*, 30 (2):225–248.
- Lazarsfeld, P. F.–Wagner, Th. Jr. 1958: *The Academic Mind: Social Scientists in a Time of Crisis*. Glencoe, Free Press.
- Lipset, S. M. 1959: Democracy and Working-Class Authoritarianism. *American Sociological Review*, Vol. 24, No. 4, 482–501.
- Lipset, S. M.–Dobson, R. 1972: The Intellectual as Rebel: With Special Reference to the United States and the Soviet Union. *Daedalus*, 101: 137–97.
- Lipset, S. M.–Raab, E. 1970: *The Politics of Unreason: Right Wing Extremism in New York*. London, Harper and Row.
- Mahoney, M. J. 1977: Publication prejudices: An experimental study of confirmatory bias in the peer review system. *Cognitive Therapy and Research*, 1, 161–175.
- Maranto, R. et al. (szerk.) 2009: *The Politically Correct University*. Washington, DC, AEI Press.
- Marsden, G. M. 2015: Religious Discrimination in Academia. *Society*, 52, 19–22.
- Martin, C. C. 2016: How ideology has hindered sociological insight. *The American Sociologist*, 47(1), 115–130.
- Molnár A. K. 2014: *A tanácskozó demokrácia*. Budapest, Nemzeti Közszoigálati Egyetem Molnár Tamás Kutatóintézet.
- Phillips, J. C. 2016: Why are there so few conservatives and libertarians in Legal academia? An empirical exploration of three hypotheses. *SSRN Electronic Journal*, 39(1):153–208.
- Pinker, S. 2003: *The blank slate: The modern denial of human nature*. New York, Penguin Books.
- Pluckrose, H.–Lindsay, J. 2020: *Cynical Theories*. Durham, Pitschstone Publishing, 48.
- Redding, R. E. 2001: Sociopolitical diversity in psychology: The case for pluralism, *American Psychologist*, 56(3):205–215.
- Redding, R. E. 2013: Politicized Science. *Society*, 50:439–446.
- Ricci, D. M. 1984: *The Tragedy of Political Science*. New Haven, Yale University Press.
- Rothman, S.–Lichter, S. R.–Nevitte, N. 2005: Politics and professional advancement among college faculty. *The Forum*, 3(1), 2.
- Rothman, S.–Lichter, S. R. 2008: The vanishing conservative: Is there a glass ceiling? In Maranto, R. et al.: *The politically correct university: Problems, scope, and reforms*, AEI Press.
- Sanderson, S. K.–Ellis, L. 1992: Theoretical and political perspectives of American sociologists in the 1990s. *The American Sociologist*, 23(2), 34.
- Schumpeter, J. 1943: *Capitalism, Socialism and Democracy*. London – New York, Routledge.
- Sears, D. O. 1994: Ideological bias in political psychology: The view from scientific hell. *Political Psychology*, 15, 547–556.
- Shapiro, B. 2004: *Brainwashed: How Universities Indoctrinate America's Youth*. Nashville, WND Books.
- Shermer, M. 2016: Is Social Science Politically Biased? Political bias troubles the academy. *Scientific Academy*, március 1. <https://www.scientificamerican.com/article/is-social-science-politically-biased/>
- Shields, J. A. 2018: The Disappearing Conservative Professor. *National Affairs*, <https://nationalaffairs.com/publications/detail/the-disappearing-conservative-professor>

- Shields, J. A.–Dunn, J. M., Sr. 2016: *Passing on the Right: Conservative Professors in the Progressive University*. New York, Oxford University Press.
- Skitka, L. J. 2012: Multifaceted Problems: Liberal Bias and the Need for Scientific Rigor in Self-Critical Research. *Perspect Psychol Sci*, 2012 7(5):508–511.
- Smith, C. 2012: An Academic Auto-da-Fé. *The Chronicle of Higher Education*. <http://chronicle.com/article/AnAcademic-Auto-da-F-/133107/>.
- Smith, C. 2014: *The Sacred Project of American Sociology*. Oxford University Press, 186.
- Stern, C. 2018: Does political ideology hinder insights on gender and labor markets? In Crawford, J. T.–Jussim, L. (szerk.): *The Politics of Social Psychology*. New York, Routledge, 44–61.
- Sykes, Ch. J. 1990: *The Hollow Men: Politics and Corruption in Higher Education*. Washington, DC, Regnery Gateway.
- Tetlock, P. E. 1994: Political psychology or politicized psychology: Is the road to scientific hell paved with good moral intentions? *Political Psychology*, 15, 509–529.
- Tetlock, P. E. 2003: Thinking about the unthinkable: Coping with secular encroachments on sacred values. *Trends in Cognitive Sciences*, 7 (7): 320–324.
- Tetlock, P. E.–Kristel, O.–Elson, B.–Green, M.–Lerner, J. 2000: The psychology of the unthinkable: Taboo trade-offs, forbidden base rates, and heretical counterfactuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (5): 853–870.
- Tetlock, P. E.–Mitchell, G. 2015: Why so Few Conservatives and Should we Care? *Society*, 52, 28–34.
- Unger, R. 2011: SPSSI Leaders: Collective biography and the dilemma of value-laden action and value-neutral research. *Journal of Social Issues*, 67, 73–91.
- Yancey, G. 2012: Recalibrating Academic Bias. *Academic Questions*, volume 25, 267–278.
- Van den Berghe, P. L. 1990: Why Most Sociologists Don't (And Won't) Think Evolutionarily. *Sociological Forum*, vol. 5, no. 2. 173–185.
- Ward, L. F. 1914: *Pure Sociology*. New York, Macmillan.
- Winegard, B.–Clark, C.–Hasty, C. R.–Baumeister, R. 2018: *Equalitarianism: A Source of Liberal Bias*. <https://ssrn.com/abstract=3175680> vagy <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3175680>
- Winegard, B.–Winegard, B. 2016: *A social science without sacred values*. Working Paper.
- Winegard, B.–Winegard, B. 2018: Paranoid Egalitarian Meliorism: An Account of Bias in the Social Sciences. In Crawford, J. T.–Jussim, L. (szerk.) *The Politics of Social Psychology*. New York, Routledge, 193–209.
- Winegard, B.–Winegard, B.–Geary, D. C. 2015: Too paranoid to see progress: Social psychology is probably liberal, but it doesn't believe in progress. *Behavioral & Brain Sciences*, e162.
- Woessner, M.–Kelly-Woessner, A. 2009: Left pipeline: Why don't conservatives get doctorates? In Maranto, R.–Redding, R. E.–Hess, F. M. (szerk.). *The Politically Correct University: Problems, Scope and Reforms*. Washington, DC: The AEI Press.